

Transcrerea emisiunii radiofonice din 4 august 2012, realizate de Asociația pentru Politică Externă (APE) în comun cu Fundația Friedrich Ebert (FES). Emisiunea este difuzată de postul public Radio Moldova și de Radio Vocea Basarabiei. Emisiunea este parte a proiectului FES și APE „Dialoguri de politică externă”.

NEWSLETTER

BULETIN BILUNAR • 4 AUGUST 2012 • NR.11 (75)

Sinteze și Dezbateri de Politică Externă

TEMELE EMISIUNII:

1. Analistul Fundației Jamestown, **Vladimir Socor**, spune că Rusia se află în prin proces de retragere de facto a recunoașterii integrității teritoriale a R.Moldova. În același timp, analistul afirmă că Partidul Comuniștilor este în prada unor fantezii revoluționare și va pierde voturi mai repede decât ar fi fost cazul.
2. „La Chișinău, Institutul Cultural Român nu s-a comportat ca și cum Chișinăul ar fi altceva decât Londra sau Parisul”. Un interviu cu directorul ICR Chișinău, **Petre Guran**.

Asociația pentru Politică Externă, împreună cu Fundația Friedrich Ebert, vă invită la un ciclu de emisiuni consacrate politicii externe a Republicii Moldova și subiectelor de integrare europeană. Ultima perioadă a fost marcată de o serie de evenimente importante pentru Republica Moldova:

Pe 29 iulie în România a avut loc un referendum privind demiterea președintelui Traian Băsescu, referendum inițiat de Uniunea Social-Liberală condusă de Victor Ponta și Crin Antonescu. Chiar dacă, potrivit datelor oficiale, prezența la urne a fost sub pragul validării, ceea ce ar fi însemnat revenirea lui Traian Băsescu la Cotroceni, Curtea Constituțională de la București a amânat până pe 12 septembrie adoptarea unei decizii privind rezultatele referendumului. Până atunci, Crin Antonescu va continua să dețină funcția de președinte interimar al României.

În urma tensionării situației din Siria, Ministerul moldovean de Externe a recomandat cetățenilor moldoveni care se află în această țară să părăsească Siria tranzitând teritoriul Turciei.

Ambasadorul Ucrainei în Republica Moldova, Serghei Pirojkov, a declarat într-un interviu acordat ziarului Adevărul Moldova că în cadrul procesului de integrare europeană țările noastre sunt la același nivel, iar oficialii europeni sunt subiectivi atunci când spun că Chișinăul este lider în regiune la acest capitol. Declarațiile sunt făcute pentru a motiva autoritățile moldovene să facă mai multe reforme, este de părere Serghei Pirojkov. La fel, apropiata vizită a Cancelarului german Angela Merkel la Chișinău demonstrează prioritatea pe care o acordă Berlinul Republicii Moldova și va fi de natură să stimuleze și Kievul în procesul de negocieri cu UE, a mai subliniat ambasadorul Ucrainei în Republica Moldova.

Chișinăul și Tiraspolul au fost vizitate de ministrul adjunct de Externe al Federației Ruse, Grigorii Karasin. Președintele Nicolae Timofti, care s-a întâlnit cu oficialul rus pe 27 iulie, a reiterat necesitatea retragerii de către Federația Rusă a munițiilor și a efectivului de militari care staționează în stânga Nistrului. De asemenea, potrivit serviciului de presă al Președinției, Nicolae Timofti a declarat că forțele de menținere a păcii din zona de securitate și-au epuizat misiunea și ar trebui înlocuite cu un contingent civil sub mandat internațional.

Grigorii Karasin s-a declarat însă a doua zi, cu ocazia participării la evenimentele consacrate aniversării a 20 de ani a misiunii de pacificare de pe Nistru, împotriva transformării actualei misiuni militare în una civilă sub mandat internațional și a reiterat că Rusia își va retrage militarii și munițiile din regiunea transnistreană a Republicii Moldova doar după reglementarea definitivă a conflictului.

Vladimir Socor: Rusia se află în prin proces de retragere de facto a recunoașterii integrității teritoriale a Republicii Moldova

■ **Lina Grău:** Invitatul emisiunii noastre de astăzi este cunoscutul analist al Fundației americane Jamestown, Vladimir Socor, pe care l-am rugat pentru început să ne spună cum vede evoluțiile în problema transnistreană, acum, când negocierile oficiale reluate la sfârșitul anului trecut s-au transformat în întâlniri periodice, în cadrul cărora însă se merge doar pe soluționarea unor probleme economice sau sociale și sunt ocolite subiectele politice. Presa rusă l-a citat recent pe ministrul adjunct de Externe, Grigorii Karasin, cu declarația că Transnistria ar urma să devină un raion în cadrul Republicii Moldova. L-am întrebat pe Vladimir Socor dacă acest lucru ar putea însemna o schimbare de optică la Moscova în raport cu Transnistria.

■ **Vladimir Socor:** Am văzut o relatare, una singură, în mass media, în care domnul Karasin era citat vorbind despre un posibil raion al Transnistriei în Republica Moldova. Sunt convins că a fost greșit citat sau greșit înțeles. Nici vorbă nu poate fi ca domnul Karasin să echivaleze Transnistria cu raionul Nisporeni sau Șoldănești din Republica Moldova.

Dimpotrivă, în declarațiile făcute în presa din Rusia, apoi în numeroasele declarații de la Tiraspol, domnul Karasin a spus de multe ori următoarele: propuneri valabile pentru rezolvarea conflictului s-au conținut în

Memorandumul din 1997 de la Moscova (e vorba despre Memorandumul Primakov) și în Memorandumul Kozak din 2003. Domnul Karasin nu a menționat nicio propunere mai recentă decât Primakov și Kozak. Domnul Karasin s-a pronunțat pentru egalitatea în drepturi a Chișinăului și a Tiraspolului la negocieri. Domnul Karasin – mă refer la declarațiile și articolele sale din ultima săptămână – niciodată nu a menționat cuvintele „integritatea teritorială a Republicii Moldova”. Domnul Karasin a menționat în repetate rânduri soluția federalizării sau a confederalizării, a spus că dânsul nu insistă în mod neapărat ca Moldova să accepte acest lucru, dar dacă Moldova nu acceptă, atunci nu se va rezolva conflictul. Domnul Karasin a cerut, ca și alte oficialități rusești în ultimul timp, abolirea legii organice a Republicii Moldova din anul 2005 care exclude federalizarea.

Referitor la trupele zise de pacificare, domnul Karasin și alte oficialități rusești care l-au însoțit s-au pronunțat pentru

rămânerea practic necondiționată și practic pe termen nedefinit pe teritoriul Republicii Moldova, dar ei spun „pe Nistru”. Diplomația rusească anume cu această ocazie a schimbat terminologia – nu se mai referă ca în trecut la „trupele de pacificare rusești din regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, cum era uzanța diplomatică până nu demult, acum ei spun „trupele de pacificare pe Nistru”. Deci, noțiunea politică și statală „Republica Moldova” a fost înlocuită cu o noțiune pur geografică.

Avem de a face cu accelerarea unui proces de retragere de facto de către Rusia a recunoașterii integrității teritoriale a Republicii Moldova. Concluzia este că situația internațională este mai defavorabilă decât oricând pentru soluționarea politică a conflictului dintre Rusia și Republica Moldova – un conflict întreprins de către Rusia cu trupele ei pe teritoriul internațional recunoscut al Republicii Moldova. Nu este un conflict între două părți ale

Republicii Moldova, cu atât mai puțin un conflict între două maluri ale Nistrului, cum s-a încetățenit expresia. Este un conflict interstatal.

Cum depășim situația? Conflictul nu a putut fi rezolvat timp de 20 de ani în cadrul dreptului internațional, în cadrul diplomației internaționale și în contextul interstatal. Deși conflictul este interstatal, internațional și aparține zonei dreptului internațional, totuși el nu a putut fi soluționat în cadrul acesta. E nevoie de o nouă abordare. Ea poate și trebuie să fie încercată anume în modul în care o încearcă astăzi Guvernul Republicii Moldova. Practic, Guvernul Republicii Moldova încearcă să transfere procesul de soluționare a conflictului din cadrul interstatal și internațional într-un cadrul local. Anume această abordare, cred eu, trebuie încercată și este actualmente încercată de către Guvernul primului ministru Vlad Filat.

Această abordare oferă o șansă posibilă, teoretică, care până acum încă nu a fost încercată sau fructificată. Anume aceea de a stabili punți de înțelegere, de contact, de dialog, posibil ulterior și de înțelegere politică cu conducerea de la Tiraspol, încercând să construim aceste punți peste capul Rusiei. Ideea aceasta ca atare a mai existat și anterior la nivel teoretic. Dar nu a fost încercată la modul serios în practică. Domnul Vlad Filat o încearcă acum în practică. Știm să domnul Filat și noul lider din Tiraspol, Evghenii Șevciuk, se întâlnesc în mod periodic, se întâlnesc într-un mod neoficial, relaxat, într-o atmosferă neoficială – nu știu dacă pot să o numesc prietenească, dar sigur nu e ostilă.

Domnul Șevciuk la Tiraspol este în plin avânt de construire a unei verticale a puterii pentru sine însuși. Eu pornesc de la ipoteza că o verticală a puterii poate să-i confere domnului Șevciuk o autonomie sporită față de Moscova, o mai mare libertate de manevră,

de acțiune, de mișcare în raport cu Moscova. Dacă deci, ipotetic, domnul Șevciuk poate fi atras într-o discuție pe plan întâi uman, apoi social, economic și în cele din urmă politic, în dialog cu Chișinăul, dacă integrarea europeană a Republicii Moldova avansează suficient pentru a crea un magnet de atracție nu pentru populația din stânga Nistrului, ci pentru elita din stânga Nistrului, care ia decizii, inclusiv și mai ales echipa lui Șevciuk, atunci poate că reușim să scoatem procesul de soluționare a conflictului transnistrean din cadrul interstatal și internațional și să-l mutăm pe plan local. Și atunci, oricare lider de la Chișinău – și mă gândesc în primul rând la Vlad Filat – care ar reuși să avanseze pe acest plan într-un mod în care instrumentele internaționale nu au avansat, desigur că acel politician de la Chișinău ar merita recunoștința alegătorilor.

■ **Lina Grău:** În acest efort al Chișinăului de a stabili punți către administrația de la Tiraspol, în ce măsură pot miza autoritățile moldovene pe susținerea Occidentului, chiar și la nivelul discuțiilor cu Rusia? Ce pârghii concrete are UE sau Occidentul în general de a influența Rusia pe acest subiect?

■ **Vladimir Socor:** Pe plan internațional Uniunea Europeană rămâne speranța principală în ceea ce privește ajutorul extern pentru soluționarea problemei transnistrene. Dar rolul UE este unul indirect, nu direct. Uniunea Europeană este deosebit de receptivă față de aspirațiile europene ale Republicii Moldova, UE într-un mod destul de activ practic ghidează Chișinăul pe calea integrării europene. Cred că vor fi succese majore în acest sens în anul 2013.

Spuneam să rolul UE în reglementarea transnistreană este unul indirect – acela de a face Republica Moldova atrăgătoare pentru elita economică și politică de la

Tiraspol. Viitorul Ucrainei pare incert, România din păcate nu a reușit să devină un actor influent la Bruxelles în ceea ce privește Republica Moldova, SUA sunt într-un proces de dezangajare strategică din zona noastră a Europei. În rezumat, contextul internațional este astăzi mai defavorabil decât oricând în trecut pentru a încerca o rezolvare politică a conflictului pe plan internațional.

Guvernul Republicii Moldova procedează corect atunci când nu se lasă atras de propuneri privitoare la prezentarea unui document de statut al Transnistriei. Ar fi mult prea devreme astăzi ca Republica Moldova să propună în mod concret un proiect de statut al Transnistriei, din cauza situației internaționale defavorabile.

Și încă ceva. Eu personal am fost un susținător convins al conceptului „Celor trei D – Democratizare, Decriminalizare, Demilitarizare”, Democratizarea fiind primul dintre cele trei „D”, concept lansat de bunii mei prieteni analiști de la Chișinău. Am ajuns însă între timp la concluzia că democratizarea este prematură și probabil iluzorie. Dacă vrem să ajungem la o înțelegere cu o echipă conducătoare de la Tiraspol, avem nevoie ca la Tiraspol să existe o echipă care este destul de puternică, care controlează situația în așa măsură încât să poată face înțelegeri și îndeplini înțelegeri. O situație incoerentă în luptă constantă pentru putere la Tiraspol nu face decât să deschidă poarta pentru amestecul și mai brutal al Rusiei în deciziile celor de la Tiraspol.

Cu echipa lui Igor Smirnov a plecat din Transnistria un grup de oameni care nu a aparținut Transnistriei, nu aveau nici în clin, nici în mână cu ea. Era un grup de strânsură de pe întinsurile Siberiei și ale Uralilor. Acum avem la Tiraspol, pentru prima dată, o echipă locală, cu interese locale. O echipă cu o mentalitate desigur profund distorsionată de perioada

sovietică și post-sovietică, dar cel puțin este o echipă locală. Cu aceasta trebuie de încercat a se lucra și se poate lucra cum încearcă primul ministru al Republicii Moldova – la Tiraspol, la Chișinău sau chiar la Muntele Atos.

■ **Lina Grău:** Domnule Vlad Socor, vroiam să vă mai întreb unde ați plasa Dumneavoastră mai degrabă apropiata vizită a Angelei Merkel la Chișinău – în contextul susținerii parcursului european al Republicii Moldova, sau mai degrabă în cel al soluționării conflictului transnistrean, pentru că s-a speculat destul de mult acest subiect?

■ **Vladimir Socor:** Din punctul de vedere al Chișinăului, vizita doamnei Merkel este un lucru foarte bun. Angela Merkel este cu siguranță liderul cu cea mai mare greutate, cu cea mai mare autoritate pe continentul european la această oră. Cuvântul doamnei Merkel cântărește mai mult decât cuvântul multora, tuturor practic liderilor europeni. Atenția acordată de Guvernul german este un lucru foarte pozitiv. Relația bilaterală dintre Chișinău și Berlin poate duce la o activizare a sprijinului Belinului pentru integrarea europeană a Republicii Moldova. Influența Berlinului la Bruxelles, în instituțiile europene poate să se facă simțită în interesul Republicii Moldova. Doamna Merkel are o relație specială pe plan politic cu primul ministru Vlad Filat. Deci, vizita este un lucru foarte bun.

În ultimul timp la Chișinău s-a creat o atmosferă de alarmă, vecină cu panica, la idea că cineva din UE, Germania mai ales, sau alte forțe din UE, ar face presiuni asupra Republicii Moldova ca să accepte federalizarea, ca preț a înțelegerii ruso-germane conținute în Memorandumul de la Meseberg din anul 2010. Această atmosferă de alarmă vecină cu panica este complet nemotivată, complet greșită și – vreau să repet acest lucru – nimeni nu face

presiuni asupra Republicii Moldova ca să accepte federalizarea. Nici măcar Rusia nu poate să facă asumenea presiuni, deși ar dori. Rusia nu are mijloace ca să facă asemenea presiuni.

Este absurd ca cineva să-și închipuie că UE ar face presiuni asupra Republicii Moldova ca să accepte federalizarea. Nici vorbă de așa ceva. În general, toată lumea își dă seama că federalizarea în situația Republicii Moldova ar duce la distrugerea statului Republica Moldova – acest lucru este cât se poate de clar și pentru diplomații occidentali. Anume acest lucru se are în vedere atunci când diplomații occidentali repetă mereu formula „Soluționarea conflictului trebuie să ducă la un stat viabil și funcțional”. Acesta este un limbaj codificat care exclude federalizarea.

■ **Lina Grău:** Domnule Socor, aș vrea să vorbim și despre câteva aspecte legate de politica internă din Republica Moldova. Zilele trecute aleșii locali din Bălți și-au anunțat intenția de a organiza un referendum pentru creșterea gradului de autonomie. Domnevoastră cum vedeți lucrurile – este acesta un pericol pentru integritatea, suveranitatea Republicii Moldova?

■ **Vladimir Socor:** Pentru integritate nu are cum să fie un pericol pentru că Bălții, chiar dacă ar dori să iasă din componența Republicii Moldova, nu ar avea pe unde. Alt pericol este – este pericol de agitație și chiar de ciocniri. Acest pericol eu îl văd și mă îngrijorează. Agitații și posibile ciocniri fără urmări dramatice, dar cu efecte pe planul imaginii Republicii Moldova, cu efecte foarte negative pentru climatul investițional al Republicii Moldova.

Inițiativa comuniștilor de la Bălți a fost susținută de liderul Partidului Comuniștilor de la Chișinău, Vladimir Voronin. Urmărind activitatea Partidului Comuniștilor în decursul ultimului

an, am observat o pierdere gravă a sentimentului de responsabilitate și de ascultare față de lege. Chiar dacă în dezbaterile parlamentare și în sesizările la adresa Curții Constituționale, PCRM face mare caz de lege și de Constituție, în afara cadrului parlamentar Partidul Comuniștilor, cu slabele sale forțe, a încercat să pornească un fel de mișcare de nesupunere civică, vecină cu o fantezie revoluționară. Mișcarea aceasta a eșuat până la urmă, s-au produs niște demonstrații relativ slabe la Chișinău și în câteva centre raionale. Dar ea intră acum într-o nouă fază, odată cu inițiativa de la Bălți.

Faza aceasta eu o consider mai periculoasă decât faza de până acum. Un motiv este acela că orice mișcare pretinsă de autonomie la Bălți va căpăta inevitabil o coloratură etnică. Majoritatea din Consiliul municipal Bălți și purtătorii de cuvânt ai acestei inițiative aparțin în cea mai mare parte unor minorități naționale. Aceasta nu era cazul cu demonstrațiile de anul trecut și din primăvara acestui an, sau cu Congresul civic și cu nesupunerea civică. La Bălți apare acest caracter etnic, periculos după părerea mea.

Al doilea aspect este că mișcarea din Bălți poate fi stimulată în mod periculos de inițiativa unei grupări unioniste de a organiza un marș unionist în orașul Bălți. Eu consider că aceasta este o provocare iresponsabilă și consider că în interesul liniștii și ordinii publice autoritățile nu trebuie să o permită. Eu fac o comparație cu situația din Irlanda de Nord. În decursul multor ani, protestanții din Belfast organizau, cu ocazia unei sărbători național-religioase, un marș prin cartierele catolice ale Belfastului. De fiecare dată se produceau ciocniri. Era o provocare deliberată, care de fiecare dată împingea îndărăt orice proces de reconciliere dintre comunități și de reglementare a conflictului din Irlanda.

Un asemenea eveniment putem avea la Bălți cu ocazia acestui marș. În cel mai bun caz, poliția îi va separa unii de ceilalți, vor avea loc niște îmbrânceli, imagini televizate care știrbesc prestigiul Republicii Moldova. În cel mai rău caz – ciocniri, note diplomatice din partea Moscovei, consecințe în raioanele de sud, consecințe în raioanele de nord. În Republica Moldova nu putem să ne permitem să facem asemenea experimente. Sunt riscante. La Belfast Marea Britanie are o situație consolidată, poate să-și permită greșeli. Situația Moldovei nu e suficient de consolidată ca să-și permită riscuri și greșeli cum mă tem că ar putea avea loc la Bălți.

În ceea ce privește inițiativa referendumului, ideea Guvernului de la Chișinău de a organiza o ședință în deplasare la Bălți este una foarte bună. Este exact gestul care trebuia făcut în acest moment. Municipalității de la Bălți trebuie să i se demonstreze și faptul că Chișinăul are urechile deschise față de doleanțele locale, dar și faptul că Chișinăul reprezintă legea. Legea și Constituția nu o reprezintă Consiliul municipal Bălți, cu atât mai puțin fracțiunea unui partid – a Partidului Comuniștilor.

Aici îmi pare cu totul iresponsabilă atitudinea domnului Vladimir Voronin la Chișinău, care îi încurajează pe comuniștii de la Bălți să promoveze această inițiativă a autonomiei. Conducerea de vârf a PCRM este acum în prada unor fantezii revoluționare. Dâșii au pierdut puterea de stat. Nu mai sunt stataliști ca atunci când aveau puterea. Acum sunt revoluționari – este o transformare conform dialecticii comuniștilor. Foarte periculos și complet nepotrivit pentru un partid care se dorește partid purtător de stat.

■ **Lina Grău:** În același context, vroiam să vă întreb cum credeți că se va produce

realinierea Partidului Comuniștilor după interzicerea simbolurilor comuniste? Vladimir Voronin a și declarat că nu se va conforma acestei decizii.

■ **Vladimir Socor:** Din punctul de vedere al liderilor partidului, simbolurile comuniste constituie un atu electoral, un capital politic. Dâșii consideră că aceste simboluri atrag voturi. Alegătorii parcă nu ar trebui să gândească, ar trebui să reacționeze ca niște cobai experimentali când li se arată o imagine, conform liderilor PCRM. Eu cred că aceasta este o atitudine de desconsiderare, chiar de dispreț față de alegători.

Partidul Comuniștilor – am spus asta de atâtea ori – nu a reușit să se adapteze unui sistem politic pluralist. Ar fi avut o șansă enormă să se adapteze și să domine un asemenea sistem pentru mulți ani după 2001 și după 2009. Dar a ratat această șansă din cauza mentalității sectare, netolerante a liderilor. Este un partid care nu a reușit să-și facă aliați, să-și câștige susținători de lungă durată. Acum PCRM a pierdut toate atuurile pe care le avea anterior. Nu mai are nici resurse administrative, nici media holding, a pierdut o mare parte a echipei conducătoare. Și în mod inevitabil își va pierde susținerea electorală. O va pierde mai repede decât ar fi fost cazul.

Partidul ar fi putut să încetinească acest proces de dizolvare și să-l târăgăneze pe termen lung, menținându-se la putere fie singur, fie în formulă de coaliție. A ratat această șansă. Și a ratat mai ales identificarea cu statul. Faptul că PCRM acum zdruncină stabilitatea în loc să o consolideze demonstrează cât de inadecvat înțelege conducerea partidului noțiunea de statalitate. Evident, în asemenea condiții noțiunea de statalitate a fost preluată de Guvern. Guvernul este acum purtătorul statalității. Și cred că foarte curând ne vom aminti cu un zâmbet ironic de vremea în care Partidul Comuniștilor

pretindea să se identifice cu statalitatea.

■ **Lina Grău:** În contextul a ceea ce spuneți dumneavoastră, în condițiile acestei încercări a comuniștilor de a provoca disensiuni în societate, de a crea turbulențe – deci o opoziție neconstructivă, care încearcă să torpileze toate măsurile Guvernului – în aceste condiții în ce măsură are coaliția de la Chișinău pârghii reale de a menține Republica Moldova pe parcursul european?

■ **Vladimir Socor:** Un lucru care este rareori conștientizat în statele în curs de reformare este faptul că începutul reformelor trebuie să vină cu reformarea poliției. Acest lucru l-a înțeles echipa domnului Mihail Saakașvili în Georgia – reformarea poliției în 2004 a fost baza reformelor. Fără aceasta reformele nu

vor fi viabile, vor fi un fel de patinaj pe gheață. Recent a venit la Chișinău o delegație din partea Ministerului de Interne al Georgiei, care a lansat un proiect de cooperare Georgia-Moldova pentru reformarea Ministerului de Interne al Republicii Moldova. Inițiativa aceasta a venit curând după contactele Guvernului de la Chișinău cu Guvernul de la Tbilisi, domnul Vlad Filat chiar a menționat acest lucru recent, întorcându-se dintr-o vizită din Georgia, unde a fost impresionat de reformele georgiene, inclusiv de cea a poliției.

Eu sper ca acest proces să demareze și în Republica Moldova, chiar dacă demarează cu întârziere. Precedentele guvernări au irosit atâtea ani în acest sens.

Petre Guran: La Chișinău, Institutul Cultural Român nu s-a comportat ca și cum Chișinăul ar fi altceva decât Londra sau Parisul

■ **Lina Grău:** În România, pe lângă referendumul pentru demiterea președintelui Traian Băsescu din 29 iulie și decizia Curții Constituționale de a amâna decizia privind validarea acestuia pentru 12 septembrie, actualitatea din România a fost marcată în această perioadă și de anunțul conducerii Institutului Cultural Român care și-a prezentat demisia, invocând reducerea drastică a bugetului, schimbarea misiunii Institutului și a subordonării politice a acestuia față de Senat.

Primul ministru Victor Ponta, la scurt timp după intrarea în funcție, a semnat o Ordonanță de urgență prin care Institutul Cultural Român a trecut din subordinea Administrației Prezidențiale în cea a Senatului. Ordonanța a fost contestată la Curtea Constituțională, care însă a decis zilele trecute că aceasta nu contravine normelor constituționale. Președintele ICR, Horia-Roman Patapievici, a anunțat că demisionează din funcție împreună cu cei doi adjuncți ai săi.

Institutul Cultural Român include o rețea de 17 institute ce funcționează în 16 țări. La Chișinău, ICR Mihai Eminescu a fost înființat în 2010, iar de atunci a devenit unul dintre principalii animatori ai vieții culturale din Republica Moldova. Acum câteva săptămâni, am înregistrat o discuție cu directorul ICR Chișinău, profesorul Petre Guran. Interviul bineînțeles că nu oferă răspunsuri la întrebarea ce se va întâmpla cu programele și bursele ICR după schimbarea de la București, dar se referă la schimbările pe care a reușit să le producă Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” în mediul cultural din Republica Moldova.

■ **Petre Guran:** Este mult prea pretențios să crezi că prin acțiunea unei instituții poți cu adevărat într-un an și jumătate să obții oarece transformări, oarece evoluții în domeniul cultural. Cultura este un organism cu o durată de viață lungă. Lucrurile se schimbă la nivel cultural într-o generație, în două generații. Asta, dacă acționezi benefic, evident.

Nu mă aștept în niciun fel să pot măsura o schimbare și singurul lucru pe care pot să-l constat este mărturia unor oameni care spun: „Ne bucurăm că există ICR la Chișinău, ne place ceea ce se întâmplă, venim la evenimentele culturale”. Aș spune că am reușit să venim în întâmpinarea unei palete foarte largi de gusturi, cu excepția poate a extremelor – acolo am lăsat puțin loc de nemulțumire. Și sigur că ești departe de extreme când te afli la mijloc.

Vreau să vă spun că pariul pe care l-am făcut eu este tocmai un pariu pe termen mediu și lung. Nu e un pariu pe termen scurt. Nu am avut ca obiectiv să observ sau să culeg niște roade efemere sau mai ales niște efecte mediatice. De aceea proiectele ICR Chișinău s-au axat pe programe care se gândesc în termeni de ani de zile – 10, 20, 25 de ani. Acesta

este termenul, spre exemplu, pe care ni l-am dat pentru Casa Zemstvei. Casa Zemstvei este viitorul sediu al Institutului Cultural Român.

Această răbdare, această perspectivă detașată asupra viitorului vine din faptul că Institutul Cultural Român nu a venit să recolteze nimic. ICR a funcționat într-o logică de „acasă”. Și asta o spun pentru că există programe ale ICR în România. Și atuncea, în mare măsură, noi ne-am plasat în această perspectivă.

■ **Lina Grău:** Care au fost în această perioadă satisfacțiile dumneavoastră personale, proiectele de suflet, niște lucruri la care, gândindu-vă, sunteți cu inima împăcată și spuneți că acele lucruri sunt pe calea cea bună?

■ **Petre Guran:** Sunt aici două categorii. Sunt acțiuni care au produs un bilanț, unde am putut trage linie. Și acestea sunt din categoria muzeistică, muzicală sau teatrală.

În zona muzeistică și a activității expoziționale sunt două cataloage de expoziție. Ambele au calitatea de a prezenta material inedit. Este vorba de o expoziție a unui obiect anul trecut – acea broderie excepțională produsă în vremea și la comanda lui Ștefan cel Mare și pe care noi am numit-o stindard liturgic. Și acest stindard liturgic a fost expus la Chișinău și s-a produs un catalog unde este dată toată istoria lui. Cealaltă expoziție care a generat ocazia unui catalog inedit este expoziția de cartografie, de hărți vechi, de cartografie și fotografie, prin care este arătată istoria frontierelor teritoriului care s-a numit Basarabia.

În domeniul muzical sunt câteva concerte – în general în domeniul muzical ai imediat aprecierea, ai rezultatul. Și dacă evenimentul sau festivalul se repetă, dacă evenimentul dă naștere la o continuare, atunci putem socoti dublă victoria.

Dintre cele însă care, așa cum m-ați întrebat, sunt proiectele mele de suflet, le pot menționa pe cele care abia încep și a căror roade încă le vom aștepta. Prima și cea mai importantă din punctul de vedere al efortului și al energiilor pe care le cheltuim este proiectul Casa Zemstvei. În primul rând, și pentru viitorii patru ani, va fi o școală-șantier, sau un șantier-școală. Adică pe măsură ce se restaurează, tineri ucenici învață meseria de restaurator. Apoi, e în mare măsură un proiect inovator pentru că nu este nici muzeu, sau numai muzeu, nici birourile unei instituții, nici numai sală de conferințe, ci e un amestec din toate acestea, în care își vor găsi locul activități diferite – de la cele de public larg până la evenimente de nișă, cum este Programul de Studii Avansate „Alexandru Sturza”.

Acesta este iarăși un proiect de suflet, pentru că încearcă să acrediteze, să așeze în peisajul cultural din Chișinău un program de studii avansate de nivel european, care să aibă componentă de cercetare, componentă de educație, de predare și care să pună mediul științific din Chișinău în domeniul umanist în legătură cu mediul științific internațional. Și aici e marea surprindere să vezi că e câte un profesor de pe malul Pacificului care este specialist în câte un subiect de istorie basarabească și pe care cu mare folos îl poți pune în contact cu lumea de aici. Deci, dacă vrei, e o platformă pentru comunicare intelectuală la nivel de vârf științific internațional. Se încheie în vara aceasta prima generație de bursieri – au fost șase la număr. Bursierii, pe lângă munca lor de cercetare au și o responsabilitate didactică – ei trebuie să predea un curs care să aibă un caracter inovator.

■ **Lina Grău:** Domnule profesor, din observațiile mele, după venirea ICR la Chișinău, odată cu evenimentele culturale pe care îți început să le organizați, s-a schimbat însăși percepția evenimentului cultural. Pentru că până acum era tratat mai mult ca un clud

de interese unde veneau 10, 20, 25 de persoane și nu era o zonă de interes pentru publicul larg. Acum, odată cu evenimentele pe care le organizați dumneavoastră am simțit un interes cu mult mai viu al societății, al tinerilor, chiar și al politicienilor, care au început să guste evenimentul cultural în forma în care îl organizează ICR. Până unde vreți să mergeți cu această ridicare a ștechetei pentru evenimentul cultural la Chișinău?

■ **Petre Guran:** Ambiția este în comparație cu calitatea evenimentului cultural internațional, oriunde într-o mare capitală. Sunt dintre cei care au simțit pe pielea lui ce înseamnă perspectiva unei mari culturi care privește o mică cultură, atunci când m-am întâlnit cu Occidentul prima oară la începutul anilor 90. Exista de altfel o expresie pentru diplomele care se dădeau studenților din Europa de Răsărit, în franceză „Bon pour le rayon”, adică diplomă bună pentru estul Europei. Ceea ce însemna automat mai puțină exigență, deci o calitate mai mică, ar fi fost, deci, un student care nu prea avea acces real pe piața franceză și deaceia el urma să se întoarcă cu diploma oricum la el acasă.

Nu. Eu nu cred că se poate face cultură adaptată localului, pentru că prețul pe care îl plătești în cele din urmă este denaturarea și pierderea chiar funcției culturii. Cultura este răspunsul – sofisticat, e adevărat, foarte bogat – pe care îl dă o elită culturală întrebărilor fundamentale ale omului: De ce sunt pe acest pământ? Ce se întâmplă cu mine? Unde mă duc? Ce e adevărul? Ce-i dreptatea? Ce e binele?

Institutul Cultural Român la Chișinău nu s-a comportat ca și cum Chișinău este altceva decât Londra sau Parisul. Ci s-a comportat – tocmai din drag, fiindcă respectă publicul cultivat din Chișinău – ca și cum ar fi la Londra sau la Paris, ca și cum ar fi în fața unui public exigent, a unui public dornic de evenimente și

de calitate culturală. Și atunci lucrurile s-au petrecut în mod firesc – publicului i-a plăcut ceea ce a văzut, plăcându-i, a venit tot mai des. Din punctul ăsta de vedere pot vorbi de o creștere – și anume, a început să se știe că dacă te duci la un eveniment organizat de ICR, chiar găsești ceea ce cauți.

Sunt și evenimente de nișă. Și am organizat și evenimente pentru 15-20 de persoane. Dar era arhisemnificativ pentru acele 15-20 de persoane cărora le era dedicat. Dar am făcut și evenimente care într-adevăr aveau vocația de a atrage un public larg.

Și venim la exemplul cu expoziția organizată în parteneriat cu casa de licitație Artmark – 200 de lucrări din cei mai importanți artiști români și basarabeni. A existat în acest eveniment un factor de curiozitate, de show, de spectacol. Nu s-a mai organizat o expoziție cu obiecte atât de prețioase, atât de multe odată și, în plus, confruntate cu gustul public, cu interesul privat-public.

În sine, a fost un eveniment foarte vizibil, cu mult public, dar în interiorul lui s-au petrecut de fapt lucruri cu mult mai importante – cum ar fi confruntarea artiștilor contemporani basarabeni cu piața. Deci, a venit piața privată de artă, care își are logica ei, dar care își are locul ei în societatea culturală contemporană și piața aceasta a creat valori, a determinat o poziționare valorică pe o piață mult mai largă, care este piața de artă românească. Ei, nu vă spun, ce interes, cum s-a vorbit, cum s-au implicat oamenii! Deci, a existat un grup de 30-40 de oameni care au văzut mult mai mult decât a văzut publicul larg, care au trăit mult mai intens acest eveniment, decât cel care venea pur și simplu să vadă un Grigorescu, doi Grigorescu în original, nu mai vorbesc de Tonița, de Ciucurencu, de ceilalți care au fost în expoziție.

Deci, vedeți, au fost niveluri de lectură a evenimentului foarte diferite.

Evenimentul nu a fost doar pentru publicul larg. Întotdeauna avem grijă ca evenimentul cultural să atingă și un public cât mai larg, dar și un public specializat. Deci, întotdeauna să aibă o destinație unde este cel mai semnificativ.

■ **Lina Grău:** Încă un lucru care pentru mine a fost o revelație este redescoperirea Muzeului Zemstvei – care a stat mereu în centrul Chișinăului și pe care nu știu dacă foarte multă lume l-a cunoscut anterior ca valoare. Am asistat de curând la câteva evenimente organizate acolo, erau evenimente cu participarea tinerilor. Și am văzut că acești tineri chiar au gustat din acest spațiu – un fel de oază, un refugiu într-o altă lume, care a plăcut. A plăcut tinerilor care au venit să facă film, să lucreze la calculatoare – într-un spațiu care aduce a o altă epocă. Și acest spațiu a fost descoperit și pus în circulație prin inițiativa Institutului Cultural Român. Aici am auzit vorbindu-se pentru prima dată despre Casa Zemstvei, despre faptul că ar putea deveni un centru de artă, de cultură, de istorie, de gândire. Cum vreți să mergeți mai departe cu acest proiect?

■ **Petre Guran:** Vreau să fie foarte limpede ascultătorilor noștri că este vorba de o clădire în ruine...

■ **Lina Grău:** ... dar care chiar și așa artage publicul...

■ **Petre Guran:** ... nu „chiar și așa”, ci dacă vreți, performanța cea mare este să transformi o clădire, numai explicându-i sensul și atrăgând atenția asupra ei. Să o transformi dintr-o ruină condamnată la moarte de percepția publică într-un spațiu util, generator de idei. Toți cei care treceau pe lângă această clădire se gândeau – când va fi dărâmată și va fi construit aici un bloc, un supermarket sau altceva folositor?

Foarte pe scurt. Clădirea a fost abandonată de Universitatea Agricolă cam 15 ani în urmă, ea a fost folosită

până la uzură extremă și cu modificări de proastă calitate, urâte, timp de 40 de ani de secția Medicină veterinară a Universității Agrare. Prin urmare, ea decăzuse din orice onorabilitate.

Interesul nostru, al României, pentru această clădire ține de simplul fapt că un obiect de patrimoniu de primă mână era în forma aceasta abandonat, abandonat în primul rând, aș spune, oprobriului public. Fiindcă toate aceste case vechi care sunt lăsate să se ruineze sunt de fapt expuse rușinii publice: „Uitați-vă ce vechi și urâte sunt, noi trebuie să le dărâăm, să le scoatem din oraș, ca să avem un oraș frumos!” Ori, proiectul Institutului nostru era să arătăm că această clădire poate fi frumoasă. Ea este frumoasă, ea este utilă, ea este de fapt bine gândită!

Și am reușit ca înainte de a demara proiectul de restaurare să convingem o parte a societății tinere, a societății culturale din Chișinău că această clădire chiar poate folosi la ceva. Și că nu trebuie să o închizi, din nou, într-un circuit exclusivist. Și asta era fiindcă cealaltă capcană este să zici: „Acesta este un obiect de patrimoniu, facem un muzeu cu acces public între 10.00 și 16.00, cu firele alea despărțitoare, nu ai voie să atingi obiectele!”. Trebuie să te strecuri prin săli și să privești obiecte care nu mai au puterea să-ți vorbească. Ori, Institutul Cultural Român a vrut în această clădire să arate că lucrurile acestea vechi au sens, pot să reprimă viață, sunt semnificative pentru cetățenii secolului nostru, pentru locuitorii din Chișinău ai secolului XXI.

Și atunci, tot procesul acesta de împrietenire cu clădirea de patrimoniu – așa am numit eu procesul acesta – a presupus o utilizare parțială, treptată, de către organizații de tineri, creându-le un spațiu de desfășurare care, tocmai fiind ruinat, are un caracter romantic, îți

permite să imaginezi lucruri pe care nu le-ai putea imagina într-o structură mai bine definită.

Casa Zemstvei definește nu numai clădirea în care va fi sediul ICR, dar și ansamblul de elemente care sunt uitate, cum este o grădină botanică din secolul XIX, o ghețarie, o biserică de lemn spre exemplu, care este sub formă de piese desfăcute și pe care avem de gând să o reasamblăm. Deci, întreg efortul de a restaura a început cu încercarea, cu testul dacă ea poate fi semnificativă pentru oamenii de astăzi.

Și deaceia, pornind de la colaborarea cu evenimentul Tandem, trecând prin „Ce se întâmplă peste gard?”, organizat de Paula Erizanu, prin Cinemaliga, prin reuniunea Oberliht ... pentru analiza urbanistică a Chișinăului, iată tot atâtea evenimente care au reușit deja să-și găsească un spațiu de desfășurare și care ne și arată cum vom putea folosi acest spațiu în cele din urmă. Și asta important.

E adevărat că trebuia o anumită doză de idealism și o perspectivă pe termen lung. Adică să ai răbdare. Casa Zemstvei presupune o lungă-lungă negociere cu o serie de autorități publice, care trebuie să înțeleagă și ele proiectul. Plus, ceea ce pentru mine e cel mai important, implicarea zonei private, a ONG-urilor, dar și a mecenatului în efortul de restaurare. Că numai astfel o poți ancora în sufletul cetății, în viața cetății, dacă găsești cât mai mulți oameni care apoi să

fie interesați ca ceea ce a devenit acest spațiu să se și păstreze și să existe în continuare.

Acuma o să urmeze o restaurare care va avea și ea o dimensiune publică, va fi și școală în același timp și, după aceea, punerea în funcțiune treptată a spațiilor, pe măsură ce se restaurează, care îi vor arăta în cele din urmă puterea. Practic noi i-am dat clădirii șansa ca ea să vorbească din nou orașului.

■ **Lina Grău:** Poate simplificând un pic lucrurile, eu mi-aș permite să generalizez ceea ce ați spus până acum și să spun că ceea ce încearcă să facă ICR la Chișinău este europenizarea mediului cultural, a ceea ce înseamnă cultura în Republica Moldova, aducerea ei în spațiul european. Avem noi cu ce veni în acest spațiu european? Avem valori aici cu care să putem discuta la egal cu cei din Londra, sau de la Paris, sau din alte capitale europene?

■ **Petre Guran:** Eu cred că aici avem mult mai mult decât ne-am închipuit. Și avem, în primul rând, din păcate, o experiență tragică pe care însă avem șansa astăzi să o metamorfozăm într-o lecție, într-o mărturie pentru lumea contemporană de o valoare inestimabilă, care este tocmai experiența traumatică a totalitarismului.

Nu trebuie să ne ferim – ea face parte din viețile noastre și din percepția noastră culturală. Așa că estul Europei în general, înscris în această logică a

estului Europei și Basarabia, Republica Moldova de astăzi, este martor al unei devieri de la un sistem de valori, care trebuie reflectat, trebuie înțeles, trebuie depășit. Și atunci elementul de contribuție majoră este să aducem în fața Occidentului, care nu a avut, sau a avut într-o măsură mult mai mică experiența totalitaristă, să aducem problema totalitarismului. Deci, marea întrebare – cum a fost posibil așa ceva, cum poate fi evitat așa ceva, care este condiția umană? Operele de artă cele mai impresionante se nasc din reflecția asupra condiției umane în situații-limită. Iar totalitarismul a creat din plin aceste situații-limită.

Deci nu numai că contest perspectiva aceasta în general – ce poate aduce teritoriul X sau Y în dezbaterile universale? – ci spun: „Chiar avem șansa de a aduce o mărturie foarte importantă despre condiția omului în secolul XIX, pornind de la experiența secolului XX.

În plus, suntem în secolul ecologiei. Or, în mod surprinzător, descoperim că acest totalitarism, care a vrut să satisfacă necesitățile unor grupuri umane foarte largi, a reușit să creeze un spațiu degradat. Acesta este lucrul care îi șochiază pe occidentali, îi suprind cel mai tare – universul înconjurător, degradat de acțiunea iresponsabilă a omului.